

POSTANOWIENIE

25 czerwca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Dończyk

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 25 czerwca 2025 r. w Warszawie
zażalenia A.G. i S.G.

na postanowienie Sądu Okręgowego w Radomiu

z 19 września 2024 r., IV Ca 367/24,

w sprawie z wniosku Gminy Miasta R.-Prezydenta Miasta R.

z udziałem Skarbu Państwa-Prezydenta Miasta R., S.A.,

S.A.1, A.P., J.P., M.C., B.D., E.S., K.R., B.G., A.P.1, A.G., E.P., M.G.,

B.L., S.G., I.A., A.O., M.B., R.P., A.W., A.R., R.L., J.K., B.Z., T.R., S.M., H.L., K.M.,

J.H. i K.M.

o zasiedzenie,

**uchyla zaskarżone postanowienie, pozostawiając
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego
w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

(A.G.)

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 28 maja 2021 r. (sygn. akt VII Ns 490/20), sprostowanym postanowieniem z 14 grudnia 2021 r. w zakresie określenia kręgu uczestników, Sąd Rejonowy w Radomiu, w sprawie z wniosku Gminy Miasta R. – Prezydenta Miasta R., z udziałem Skarbu Państwa – Prezydenta Miasta R. oraz pozostałych dwudziestu ośmiu uczestników postępowania: w punkcie I. – stwierdził nabycie przez zasiedzenie przez Gminę Miasta R. z dniem 18 października 2007 r.

własności nieruchomości położonej w R. przy ul. [...], oznaczonej jako działka nr [...], o powierzchni 0,0819 ha, objętej księgą wieczystą [...]; w punkcie II. – stwierdził nabycie przez zasiedzenie przez Gminę Miasta R. z tym samym dniem własności nieruchomości położonych przy ul. [...] oraz ul. [...] (obręb [...]), oznaczonych jako działki nr [...], [...], [...] i [...], o łącznej powierzchni 0,1741 ha, objętych księgą wieczystą [...]; w punkcie III. – orzekł, że wnioskodawca i uczestnicy ponoszą koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie.

Sąd Rejonowy ocenił, że ulice [...] i [...] nie miały w okresie od 1977 do 2007 r. charakteru dróg publicznych w rozumieniu ustawy o drogach publicznych, lecz były drogami wewnętrznymi, co – w jego ocenie – umożliwiało ich zasiedzenie. Ulica [...] została zaliczona do kategorii dróg gminnych dopiero w 2018 r., natomiast ulica [...] do chwili obecnej nie została zaliczona do dróg publicznych. Okres posiadania został określony od dnia 17 października 1977 r., tj. od daty decyzji Nr [...] Urzędu Miejskiego w R.. Sąd wskazał, że 30-letni termin zasiedzenia upłynął z dniem 17 października 2007 r., a Gmina Miasta R. spełniła przesłanki zasiedzenia nieruchomości objętych punktami I i II postanowienia, wykazując samoistne posiadanie przez wymagany okres. Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły m.in. dokumentacja geodezyjna, zeznania świadków oraz dokumenty urzędowe potwierdzające faktyczne władanie nieruchomościami przez Gminę.

Apelację od powyższego postanowienia wniosło dwunastu uczestników postępowania, zaskarżając je wyłącznie w zakresie punktu II, dotyczącego stwierdzenia zasiedzenia nieruchomości objętych księgą wieczystą [...], oraz punktu III, odnoszącego się do rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Postanowieniem z 19 września 2024 r. (sygn. akt IV Ca 367/24) Sąd Okręgowy w Radomiu, po rozpoznaniu apelacji, uchylił postanowienie Sądu Rejonowego i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania odwoławczego. W uzasadnieniu wskazał, że niezależnie od zarzutów apelacyjnych, zaskarżone rozstrzygnięcie nie mogło się ostać z uwagi na poważne uchybienia w zakresie ustalenia kręgu uczestników postępowania. Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że Sąd Rejonowy nie dokonał odrębnego określenia osób zainteresowanych zasiedzeniem

poszczególnych nieruchomości, dla których prowadzone były różne księgi wieczyste, co doprowadziło do rozpoznania sprawy z udziałem osób zmarłych oraz podmiotów nieuprawnionych. W szczególności wskazał, że S.M. oraz T.M. nie figurowali w bazie PESEL-SAD, a dokumenty księgi wieczystej zawierały informacje o ich zgonie jeszcze przed wszczęciem postępowania. Mimo to, Sąd pierwszej instancji nie podjął działań zmierzających do ustalenia ich następców prawnych. Ponadto, J.M., który brał udział w postępowaniu, nie był ujawniony jako współwłaściciel w księdze wieczystej, a jego dane nie odpowiadały osobie wskazanej we wniosku. Sąd Rejonowy nie poczynił ustaleń co do tożsamości właściwego spadkobiercy osoby faktycznie wpisanej jako współwłaściciel nieruchomości. Sąd Okręgowy podkreślił, że w sprawie o zasiedzenie prawidłowe ustalenie kręgu uczestników należy do istoty postępowania. Samo dokonanie ogłoszeń w tym postępowaniu nie zwalnia sądu od obowiązku identyfikacji osób zainteresowanych wynikiem sprawy, a udział osób zmarłych bez ustalenia ich następców prawnych jest niedopuszczalny.

W ocenie Sądu Okręgowego art. 609 § 2 k.p.c. nie znajduje zastosowania w sytuacji, w której osoby są znane, lecz nieznane jest ich miejsce pobytu. W konsekwencji sprawa została przekazana do ponownego rozpoznania, przy czym Sąd Okręgowy wskazał, że ustalenie właściwego kręgu uczestników postępowania powinno poprzedzać wszelkie dalsze czynności procesowe. W szczególności należy zweryfikować, czy osoby wskazane jako uczestnicy w zaskarżonym postanowieniu są rzeczywiście zainteresowane zasiedzeniem nieruchomości objętych punktem II, z uwzględnieniem, że udział osób nieżyjących bez ustalenia ich następców prawnych jest niedopuszczalny.

Zażalenie na powyższe postanowienie zostało wniesione przez uczestników postępowania: S.G. oraz A.G.. Skarżący zaskarżyli orzeczenie w całości, zarzucając naruszenie przepisów prawa procesowego, tj. art. 386 § 2 k.p.c. w zw. z art. 365 § 1 k.p.c., mające istotny wpływ na wynik sprawy, polegające na uchyleniu przez Sąd Okręgowy także tej części postanowienia Sądu Rejonowego (pkt I), która nie została objęta środkiem odwoławczym i tym samym stała się prawomocna. Żalący wniesli o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, a także o zasądzenie kosztów postępowania

zażaleniowego. W uzasadnieniu zażalenia wskazano, że Sąd Okręgowy nie określił podstawy prawnej uchylenia postanowienia Sądu Rejonowego, ograniczając się do ogólnego stwierdzenia o nieprawidłowym ustaleniu kręgu uczestników postępowania, a uchybienia te dotyczyły nieruchomości objętej punktem I, która nie była objęta apelacją. Skarżący podkreślili, że apelacja została wniesiona wyłącznie w zakresie punktów II i III, a zatem uchylenie całego postanowienia przez Sąd Okręgowy nastąpiło z przekroczeniem granic zaskarżenia.

Postanowieniem z 27 lutego 2025 r. (III CZ 252/24) Sąd Najwyższy zwrócił Sądowi Okręgowemu w Radomiu zażalenie uczestników wraz z aktami sprawy IV Ca 367/24, celem doręczenia jego odpisu wnioskodawcy oraz pozostałym uczestnikom postępowania, w tym Prokuraturii Generalnej reprezentującej Skarb Państwa w postępowaniu zażaleniowym przed Sądem Najwyższym.

Sąd Okręgowy w Radomiu przed zwrotem akt do Sądu Najwyższego, 28 marca 2025 r., wydał postanowienie o sprostowaniu oczywistej niedokładności w postanowieniu z 19 września 2024 r., sygn. akt IV Ca 367/24. Sprostowanie polegało na doprecyzowaniu, że sprawa toczyła się na skutek apelacji „od punktu 2 postanowienia Sądu Rejonowego w Radomiu z dnia 28 maja 2021 r., sygn. akt VII Ns 490/20”. W uzasadnieniu wskazano, że apelacja została wniesiona wyłącznie od punktu 2 postanowienia Sądu Rejonowego, dotyczącego zasiedzenia działek objętych księgą wieczystą [...] (ulica [...]). Punkt 1 postanowienia, dotyczący działki nr [...] (ulica [...]), nie był objęty zaskarżeniem i nie został uchylony. Sąd Okręgowy powołał się na art. 350 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sprawa toczyła się w trybie nieprocesowym i dotyczyła stwierdzenia zasiedzenia. W postępowaniach tego rodzaju, zgodnie z art. 13 § 2 k.p.c., stosuje się odpowiednio przepisy o postępowaniu procesowym, w tym art. 386 k.p.c., który reguluje przesłanki kasatoryjnego rozstrzygnięcia przez sąd drugiej instancji. Zgodnie z art. 394¹ § 1¹ k.p.c., kontrola orzeczenia kasatoryjnego przez Sąd Najwyższy ma charakter formalny i ogranicza się do oceny czy sąd odwoławczy prawidłowo zastosował jedną z przesłanek uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Przesłanki te mają charakter zamknięty

i obejmują: stwierdzenie nieważności postępowania (art. 386 § 2 k.p.c.), nierozpoznanie istoty sprawy albo konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.). Mogą one występować samodzielnie lub łącznie, a ich zastosowanie wymaga wyraźnego wskazania i uzasadnienia przez sąd drugiej instancji. Niedopełnienie tego obowiązku skutkuje naruszeniem art. 387 § 2¹ pkt 2 k.p.c., ponieważ uzasadnienie nie zawiera wyjaśnienia podstawy prawnej rozstrzygnięcia w zakresie niezbędnym do przeprowadzenia prawidłowej kontroli wydanego orzeczenia sądu drugiej instancji przez Sąd Najwyższy. Przesłanka nieważności postępowania, o której mowa w art. 386 § 2 k.p.c., ma charakter wyjątkowy i jej zastosowanie wymaga wykazania jednej z sytuacji enumeratywnie wskazanych w art. 379 k.p.c., takich jak brak jurysdykcji krajowej, brak zdolności sądowej, czy udział osoby niezdolnej do czynności procesowych bez należytego przedstawiciela. W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalono natomiast, że przesłanka nierozpoznania istoty sprawy zachodzi wyłącznie w sytuacjach, w których sąd pierwszej instancji nie odniósł się merytorycznie do żądania strony, zaniechał ustalenia podstawy faktycznej lub bezpodstawnie przyjął istnienie przesłanki unicestwiającej roszczenie. Analogicznie, przesłanka konieczności przeprowadzenia całego postępowania dowodowego ma zastosowanie jedynie wtedy, gdy sąd drugiej instancji nie byłby w stanie rozpoznać sprawy merytorycznie bez odtworzenia pełnego materiału dowodowego, co prowadziłoby do naruszenia zasady dwuinstancyjności. Jeżeli natomiast konieczne jest jedynie uzupełnienie braków dowodowych lub przeprowadzenie pominiętych dowodów, sąd odwoławczy powinien – jako sąd merytoryczny – uzupełnić postępowanie w niezbędnym zakresie, bez potrzeby uchylania orzeczenia. Stanowisko to znajduje potwierdzenie m.in. w postanowieniach Sądu Najwyższego z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, z 28 marca 2023 r., III CZ 397/22 oraz z 17 marca 2016 r., II CZ 1/16, zobacz też uzasadnienia postanowień z 31 stycznia 2025 r., III CZ 278/24 i z 20 grudnia 2024 r., III CZ 171/24).

Sąd Okręgowy, uzasadniając swoje rozstrzygnięcie, wskazał jedynie, że krąg uczestników postępowania nie został ustalony prawidłowo, co miało wpływ na wynik sprawy. Zwrócono uwagę na udział w postępowaniu osób zmarłych oraz błędną identyfikację uczestnika o zbieżnym imieniu i nazwisku. Jednakże

z uzasadnienia nie wynika, która z przesłanek kasatoryjnych określonych w art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. stanowiła podstawę uchylenia orzeczenia. Sąd nie odniósł się ani do nieważności postępowania, ani do nierozpoznania istoty sprawy, ani do konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. W przypadku przyjęcia nieważności postępowania sąd, zgodnie z art. 386 § 2 k.p.c. powinien znieść postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością postępowania, o czym jednak nie orzeczono, co – jak się wydaje – powinno oznaczać, że Sąd drugiej instancji nie stwierdził nieważności postępowania przed Sądem pierwszej instancji. Brak jednoznacznego wskazania przesłanki kasatoryjnej *in casu* uniemożliwia przeprowadzenie kontroli przez Sąd Najwyższy w trybie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. co do prawidłowości wydania przez Sąd Okręgowy postanowienia kasatoryjnego i oceny, które ze wskazanych przez Sąd drugiej instancji uchybień mogło zostać zakwalifikowane jako przyczyna uzasadniająca wydanie takiego orzeczenia.

Tylko więc ubocznie należy wskazać, że w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 kwietnia 2010 r. - której nadano moc zasady prawnej – III CZP 112/09 (OSNC 2010, nr 7-8, poz. 98) przyjęto, że niewzięcie przez zainteresowanego udziału w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu nieprocesowym nie powoduje nieważności postępowania.

Poza tym Sąd Okręgowy w Radomiu, rozpoznając apelację wniesioną wyłącznie w zakresie punktów II i III postanowienia Sądu Rejonowego, uchylił zaskarżone postanowienie, obejmując swoim rozstrzygnięciem również punkt I, który nie został objęty środkiem odwoławczym i zyskał przymiot prawomocności. Po wniesieniu zażalenia, Sąd Okręgowy postanowieniem z 28 marca 2025 r., działając na podstawie art. 350 § 1 k.p.c., dokonał sprostowania oczywistej niedokładności, wskazując, że apelacja dotyczyła wyłącznie punktu II postanowienia Sądu Rejonowego. Sprostowanie to miało na celu uporządkowanie sytuacji procesowej, lecz w rzeczywistości nie usunęło skutków naruszenia. Sprostowanie odnosiło się bowiem jedynie do części wstępnej orzeczenia i nie objęło sentencji, która pozostała niezmieniona i wiążąca. W konsekwencji z uwagi na to, że w tenorze postanowienia Sądu pierwszej instancji zamieszczono rozstrzygnięcie ujęte w trzech punktach po dokonaniu sprostowania postanowienia Sądu Okręgowego nie wynika jednoznacznie czy punkt I i III zostały uchylone, co z kolei uniemożliwia

określenie jednoznaczne granic kontroli Sądu Najwyższego w postępowaniu zażaleniowym.

Z tych względów, zaskarżone postanowienie Sądu Okręgowego podlegało uchyleniu na podstawie art. 398¹⁵ § 1 zd. pierwsze w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. O kosztach postępowania zażaleniowego orzeczono zgodnie z art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1, art. 398²¹, art. 394¹ § 3 oraz art. 13 § 2 k.p.c., pozostawiając ich rozstrzygnięcie do orzeczenia kończące postępowanie w sprawie.

Dariusz Dończyk

(A.G.)

[r.g.]